

**ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
У СИСТЕМІ РОБОТИ ШКІЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ
(з власного досвіду)**

О. А. Піддубна, завідувач бібліотеки ЗОШ І – III ст. № 4
м. Лиман, Донецька обл.

Анотація: У статті розглянуті питання виховання інформаційної культури школярів як майбутніх студентів у системі роботи шкільної бібліотеки і роль бібліотеки в інтерактивному навчанні.

Ключові слова: бібліотека, інформаційна культура, бібліотечні інновації, інформаційно-комунікаційні технології.

Виховання інформаційної культури школярів, надання їм різноманітних послуг, у тому числі і доступу до ресурсів Інтернету, є одним з пріоритетних завдань шкільної бібліотеки на даному етапі, про що безпосередньо йдеться в «Законі про освіту», «Законі про бібліотеки та бібліотечну справу», «Положенні про шкільну бібліотеку навчального закладу», «Концепції національної програми й інформатизації України», «Концепції інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх закладів України» та багатьох інших документах.

Сучасна школа взяла курс на зміну сутності освіти. Державний стандарт початкової освіти і Державний стандарт базової середньої освіти передбачають виховання компетентного читача (користувача). У це поняття входять різні компетенції, що відбивають найсуттєвіші риси майбутнього випускника, який не просто отримав певну суму знань, а й вміє застосовувати їх, самостійно знаходити нову інформацію, користуючись різними джерелами, намагається розвивати і вдосконалювати свої вміння та навички.

Процес, так би мовити, зростання особистості можна порівняти зі сходженням до вершини, у підніжжя якої стоїть маленька дитина, яка зацікавлено дивиться на світ і тягнеться до книжки, а на вершині – молода цілеспрямована освічена людина, яка добре знає, чого хоче і досягає цього.

З огляду на те, що нині відбуваються певні перетворення в школі, змінюється і роль бібліотеки. Ті фони, які є в наявності у шкільних бібліотеках, не завжди відповідають потребам навчально-виховного процесу. Відомо, що світ інформації настільки швидко змінюється, що інколи книга застаріває відразу після виходу з типографії. У той же час відомості, які бібліотека надає своїм користувачам, повинні відповідати стану наукової думки у світі. Отже, вона має збирати, акумулювати, систематизувати та зберігати потрібну інформацію, незалежно від її носія. Слово «бібліотека» поступово замінюється поняттями «Шкільний інформаційно-бібліотечний центр» (ШБІЦ) та «медіатека», це зумовлено тим, що за сучасних умов передбачається також вихід у мережу Інтернет, зберігання не тільки друкованих документів, а й аудіозаписів, відеофайлів, електронних презентацій до уроків і виступів учителів на різноманітних нарадах, семінарах, конференціях тощо, мультимедійного забезпечення бібліотечних уроків і масових заходів. І всім цим користувачі бібліотеки повинні вміти користуватися. Саме тому бібліотекар виступає тут як консультант, тьютор, посередник між суб'єктами й об'єктами інформаційної діяльності, педагог, який має закласти в юних читачів основи читацької й інформаційної культури.

У бібліотеці нашого навчального закладу є список корисних посилань, які школярі можуть використовувати для пошуку інформації, перелік сайтів, де можна знайти підручники в електронному вигляді. Існує програма з популяризації бібліотечно-бібліографічних знань, яка охоплює учнів з 1 по 11 клас, що виконується щороку.

У той же час треба пам'ятати, що кожна вікова категорія користувачів потребує індивідуального підходу до оволодіння інформаційною культурою.

На початковому етапі важливо навчити школярів орієнтуватися в фонді. Для цього вони повинні засвоїти алфавітний порядок розташування фонду для найменших користувачів, познайомитися з художньою, науково-популярною й довідковою літературою, зі структурою книги. У підручниках для початкової школи є відповідна інформація, тому ця робота проводиться разом із учителями. За допомогою електронних презентацій, виставок літератури учні можуть побачити те, про що прочитали на уроці, попрацювати із довідковим апаратом книги, знайти і ознайомитися з анотацією, спробувати скласти власноруч анотацію на улюблену книгу. Для дітей молодшого шкільного віку бібліотекарями області на курсах при Донецькому ІІПО була розроблена електронна рекомендаційна картотека кращих художніх творів для дітей, яку кожен може доповнити новими матеріалами.

Вже у початковій школі учні починають готувати проекти, писати реферати. У середній школі ця робота поступово ускладнюється. Учням надається модель пошуку за алфавітним і систематичним каталогами, розповідається про види довідок, дається алгоритм виконання фактографічної, тематичної й уточнюючої довідки. Школярі 6–7 класів щорічно беруть участь у Всеукраїнському конкурсі «Найкращий читач року». Однією з умов є ведення читацького щоденника й оригінальне представлення своєї улюбленої книги. Учні нашої школи декілька років поспіль посідають призові місця, що свідчить про те, що вони вміють висловлювати власну думку про прочитане, бути активними і творчими.

У процесі виховання інформаційної культури школярів книзі відведено провідне місце. Треба звернути увагу на те, що вона – явище дуалістичне. З одного боку це річ, яка виготовлена з певних матеріалів, але є в неї й інший, нематеріальний бік. Можна знищити багато екземплярів книги, але сама книга не загине. Її можна відновити, якщо знайдеться той, хто збереже слово автора для нащадків. У цьому контексті слід згадати і славнозвісне булгаківське «Рукописи не горять», і долю другого тому «Мертвих душ» М.

Гоголя. Та щоб ця сутність розкрилася перед читачем повною мірою, він повинен працювати з текстом. На розумінні тексту як семантичної одиниці побудована робота у старшій школі. У програмі з української та російської мови передбачається вивчення стилістики і риторики. Учні щороку беруть участь у конкурсі журналістів, у дебатах, тому їм необхідно готуватися до виступів: розробляти тези виступів, вивчати ораторські прийоми, володіти публіцистичним стилем. На підготовку їх до навчання у вищих навчальних закладах націлені бібліотечні уроки, де школярам даються поняття про особливості роботи у великих бібліотеках із розвинутою системою каталогів, із багатьма відділами, кожен з яких виконує певну функцію, щоб в разі потреби вони могли в них зорієнтуватися. У бібліотеці підготований куточок довідкової літератури до ЗНО з основних предметів. Окремий урок присвячений електронним каталогам і електронним бібліотекам. Такі бібліотечні уроки колись проводили у формі бесіди, але нині такий формат вважається неприйнятним, бо не викликає зацікавлення в учнів. Електронної презентації теж недостатньо. Вона допомагає проілюструвати теоретичний матеріал і тільки. Отже, щоб добре засвоювалося те, що ми хочемо донести до користувача, він сам повинен знайти відповідь на основні питання, бути активним учасником пізнавального процесу. Для цього використовуються різноманітні форми інтерактивного навчання.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Кредо інтерактивного навчання:

Те, що я чую, я забуваю,

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю.

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром.

З урахуванням наведеного, наша бібліотека пропонує учням такі форми проведення заняття: урок-КВК, урок-вікторина, урок-диспут, урок-презентація, урок-казка, урок-конференція, урок-пошук, урок-захист проекту. Під час проведення уроків з основ бібліографічної грамотності доречно використовувати форми і методи з арсеналу вчителів, бо учні вже звикли їх застосовувати: «мікрофон», робота в групах, метод ПРЕС, гронування, кубування, складання сенкани, а також традиційні й інноваційні методи бібліотечної роботи.

Бібліотечна інновація – це оригінальна, нестандартна ідея, методика, проект, які виходять за межі існуючих канонів і традиційних форм і відображають новий підхід до змісту й організації бібліотечного обслуговування, технології управління бібліотекою.

Бібліотечна інновація може вважатися такою, якщо форма, яка колись використовувалася, відроджується в оновленому вигляді відповідно до вимог сучасності, вивчається досвід роботи бібліотекаря, який запропонував цю інновацію, якщо цей досвід дає позитивний результат, його рекомендується впроваджувати в практику роботи інших бібліотек.

Із популярних останнім часом інноваційних форм бібліотекарі нашого міста активно застосовують форми, які потребують від них вміння працювати з інформаційно-комунікаційними технологіями. Це й віртуальні виставки, що дають змогу представити на розсуд користувачів книги, яких немає в фонді бібліотеки, але які можуть їх зацікавити, віртуальні екскурсії у музеї видатних письменників, буктрейлери, виготовлення буклетів, присвячених книгам, ювілярам року, буккроссинг (книгообмін між читачами власними книгами), рефреймінг (використання знайомих сюжетів на новий лад), краудсордінг (співдружність у роботі з громадськістю, суспільними організаціями). Наша бібліотека завжди активно використовує найбільш інноваційні форми роботи, що відмічалось різними нагородами. Зокрема, віртуальна виставка «Ця прекрасна загадкова Японія» зайняла I місце на міському рівні конкурсу віртуальних виставок «Феєрія знахідок» і II місце на

обласному рівні; буктрейлери за творами І. Франка були відмічені сертифікатом за участь у обласному конкурсі «Шукай краси, добра шукай».

Велика увага в бібліотеці приділяється роботі з вчителями. Їм теж потрібно навчатися працювати з інноваційними інформаційно-комунікаційними технологіями. Молоді викладачі вже володіють методикою пошуку в Інтернеті, але їм потрібна допомога у складанні списків літератури, підборі шаблонів презентації, побудові блок-схем, оформленні досвіду роботи у формі брошур та буклетів в програмі Microsoft Publisher. Вчителям старшого покоління треба допомогти придивитися до змін, знайти їм потрібну інформацію і навчити, як це зробити самостійно, як опанувати роботу з платформою дистанційних курсів підвищення кваліфікації. Крім того, у бібліотеці розроблена презентація, як правильно створювати бібліографічний опис документа, у тому числі й електронних ресурсів. У серпні 2016 року наша бібліотека взяла участь у круглому столі «Електронний підручник» (м. Краматорськ), де обговорювалися питання обліку електронних ресурсів медіатеки. До того ж в бібліотеці працює постійна група, яка готує інформацію про творчість українських письменників і презентує її у вигляді інтерактивних плакатів, презентацій, буктрейлерів. Формуються бібліографічні покажчики для вчителів і батьків з педагогіки, створюються теки нововведених творів з української літератури, підручників, яких не вистачає, нових програм.

У своїй роботі я намагаюся зробити все, щоб учні і вчителі завжди отримували необхідну інформацію і могли б самі її знайти. В наш час бібліотека дуже швидко змінює форму. В багатьох європейських країнах бібліотека надає користувачам різноманітні інформаційні послуги: зв'язок із соціальними службами, державними органами, тобто стає соціально-комунікаційним центром, місцем, у якому люди відчують нагальну потребу. Все ж не хочеться, щоб бібліотека надто далеко відійшла від книги, у якій би в формі вона не існувала - у друкованій чи електронній. Тому, з огляду на основні напрями і завдання сучасної шкільної освіти, бібліотека повинна

зробити все, щоб учні в школі навчилися працювати з джерелами інформації, у майбутньому перетворились на успішних студентів вищих навчальних закладів, а по закінченні навчання стали справжніми спеціалістами своєї справи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шкільна бібліотека: нормативно-правове забезпечення / Уклад. О. М. Куликова. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 224 с. – (Серія «Шкільна бібліотека»)
2. Акеліна Н.А. Читання як фактор соціального успіху // Шкільний бібліотекар. – 2014. - № 5. – с. 2 – 5
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: від теорії до практики (у запитаннях та відповідях) // Шкільний бібліотекар. – 2016. - № 9. – с. 2 - 6
4. Ісаєнко О.О. Інноваційні бібліотечні технології // Шкільна бібліотека. – 2013. - № 9 – 10. – с. 90 – 91
5. Мельничук І.О. Шкільна бібліотека та інноваційні технології // Шкільний бібліотекар. – 2010. – пілотний випуск. – с.17 – 19
6. Пруднікова Т.В. Оформлення шкільної бібліотеки // Шкільний бібліотекар. – 2013. - № 5. – с. 2 – 5
7. Полохач Т.М. Сучасна бібліотека – центр підтримки та розвитку культури читання // Шкільний бібліотекар. – 2013. - № 5 – с. 8 – 15
8. Самойленко Л.Й., Турбаба О.С. Інноваційні технології під час проведення бібліотечних уроків - // Шкільний бібліотекар. – 2013. - № 11. – с.2 – 6